

EKSPERTIZA TJELESNIH POVREDA

prof. dr. Atanas Kozarev, email: kozarev.atanas@yahoo.com dr. Alexandra Milichinska-Gutevska European University - Republic of Macedonia

Sažetak: Ekspertiza tjelesnih povreda je jedan od najpoželjnijih i najpopularnijih metoda forenzičkomedicinskog istraživanja. Primjenjuje se da bi se riješili problemi i pitanja koja su usko vezana za život i zdravlje čovjeka. Sudsko – medicinska ekspertiza može da se iskoristi kao materijalni dokaz u krivičnom postupku. Ova ekspertiza mora da se vrši na osnovu zakona, pravnih pravila i normi i principa savremenog napretka u medicini. U pogledu forme odnosno mišljenje treba da bude jasno, potpuno, savjesno i objektivno opravdano na osnovu utvrđenih činjenica. Sud koji vodi sudski postupak mora voditi računa o stručnosti, profesionalizmu, moralno – etičkoj i pravnoj sposobnosti doktora – stručnjaka. U svakodnevnoj pravnoj praksi, specijalizirano u medicini, najčešće se obavljaju forenzičkomedicinska vještačenja za kvalifikaciju povreda. Potrebno je da se obrati pažnja ne samo na vrstu i prirodu povrede, nego i na sva druga pitanja koja su vezana ili se odnose na povredu. Ekspertiza tjelesnih povreda žive osobe od strane ljekara specijaliste sudske medicine sastoji se od sljedećih obaveza: davanje nalaza i mišljenja u pisanoj formi, nakon neposredne revizije oštećenog, davanje nalaza i mišljenja u pisanoj formi sa stručnim povredama u krivičnim predmetima I davanje dijagnoze i mišljenja usmeno.

Ključne riječi: dokazna sredstva, činjenice, kvalifikacija, moral, etika.

EXPERT OPINION ANALYSIS OF BODILY HARM

Abstract: The expert opinion analysis of bodily harm is one of the most wanted and most popular forensic medical expert analysis. It is used to solve problems and issues that are closely related to human life and health. Forensic -medical expert opinion analysis can be used as a material evidence in the criminal proceedings. This expert opinion analysis must be conducted on the law basis, legal rules and norms and principles of modern achievements in medical science. In terms of form, that opinion must be clear, complete, conscientious and objective and to be justified and based on established facts. The court that is conducting the procedure must be careful when it comes to expertise, professionalism, moral, ethical and legal capacity of the doctor - expert.

In everyday legal practice in the field of medicine, the most common forensic - medical expert opinion analysis is performed to qualify bodily harm. Moreover, it is necessary to address not only the type and nature of the injury, but also the other issues related to the injury itself. Expert opinion analysis of doctor-specialist of bodily harm over living individuals consists of the following obligations: providing findings and opinion in written form; providing diagnosis and opinion in written form with expert opinion analysis of personal injury in criminal cases after an immediate revision of the injured person and providing diagnosis and opinion orally.

Keywords: means of evidence, facts, qualification, morality, ethics.

1. ZNAČAJ, VRIJEDNOST I POTREBA OD SUDSKO-MEDICINSKO VJEŠTAČENJE

Svako sudsko medicinsko-vještačenje mora biti izvedeno prema principa lekarske etike, kako i na osnovi najboljeg znanja i umeće određenog vještaka. Na ovaj način izvedeno vještačenje je od neprocenljiva važnost pri donešenja konačne sudske odluke, odnosno kvalitetno i objektivno sudsko-medicinsko vještačenje u najvećoj mjeri doprinosi ka očuvanje najvećih ljudskih vrednosti u toku sudskog postupaka, kao šta su sudbina, čast, sloboda, život čoveka i sl.¹⁰

Značaj sudsko-medicinskog vještačenja iz dana u dan je sve više i isti se sastoji u: □ objašnjenje i utvrđivanje određenih fakata s ciljem da se omogući stručna pomoć pravnika, a šta je od velikog značja u vršenju njegove funkcije; □ korišćenje kao dokazno sredstvo u sudski postupak, ukoliko vještačenje je izvedeno i zasnovano objektivnošću i kompletnu stručnost i □ korišćenje najnovija medicinska dostignuća i njihova primjena u razrešavanju niz problema i pitanja u sudskog postupka. □ Vrijednost sudsko-medicinskog vještačenja se sastoji u tome što isto može se upotrebiti u sudski postupak kao materijalno dokazno sredstvo, ako je: □ izvršeno u suglasnost zakonskih odredaba, pravnih pravila i norma; □ zasnovano i izvršeno na osnovi principa savremenih dostignuća u medicinskih nauka; □ ispravno u pogled forme datog vještačenja i □ upotrebljivo, ukoliko, zaključak odnosno mišljenje proizlazi iz utvrđenih fakata i obrazloženo jasno i celovito.

Potreba od sudsko-medicinsko vještačenje u oblasti krivičnih djela protiv života i tjelo, krivična djela protiv polove slobode i polovi moral, krivična djela protiv zdravlje ljudskog i krivična djela protiv bezbjednosti saobraćaja, se sastoji u objašnjenje i

razrešenje niz od pitanja, među kojima i ona povezana sa: □ težina telesnih povreda; □ vrijeme i način izvršenja krivičnog djela; □ sredstvo s kojim je izvršeno krivično djelo i □ međusobni položaj između oštećenog i počilac.

2. ULOGA LJEKARA-VJEŠTAKA U VJEŠTAČENJU TJELESNIH POVREDA

Za pravilno i objektivno ocjenjivanje stepena i težine tjelesnih povreda, ljekar-vještak mora poznavati osnovne principe vještačenja, odnosno zakonske odredbe, pravna pravila i norme Zakona o krivičnom postupku i Krivičnog zakona Republike Makedonije, da posjeduje znanje i iskustvo iz svih medicinskih oblasti-specijalnosti koje se bave dijagnostikovanjem postupaka i terapijom povrede i da vlada sudsko-medicinskom analizom i utvrđivanjem. Vještak je nezainteresovana osoba koja raspolaže posebnim stručnim znanjem i koju je tužilac, odnosno sud, pozvao da mu pomogne prilikom utvrđivanja važnih činjenica u krivičnom postupku.¹¹

Vještak treba da pomogne sudu u utvrđivanju važnih činjenica na osnovu svoje stručne spreme, znanja i iskustva, opažanjem činjenica i davanjem stručnog mišljenja.¹²

Kvalifikacija tjelesnih povreda se vrši u trenutka njihovog nastajanja, međutim u nekim slučajevima kvalifikacija tjelesnih povreda se vrši poslije završenog tretmana - liječenja, iz razloga što neke od njih mogu ostaviti trajne posljedice, ovisno od prirode povrede, načina, dužine i ishoda njihovog liječenja. Potrebno je istaći da se, prilikom davanja mišljenje o težini tjelesnih povreda moraju procijeniti sve individualne osobine povrijeđenog u vrijeme kada mu je nanijeta povreda (pol, uzrast, postojanje fizioloških stanja, menstruacija, trudnoća,

¹⁰ Belokaposki i dr. Sudsko-medicinsko veštačenje-objektivnost, V Kongres sudske medicine Jugoslavije sa meĀunarodnim učešćem, Zbornik radova, Herceg Novi, 1997 godina, str. 235-417. Duma i dr. Objektivnost vo veštaćenjeto - osnovno načelo na lekarot veštak, XV kongres na lekarite na Makedonija, Zbornik na apstrakti na Makedonskoto lekarsko društvo, Ohrid, 1999 godina.

¹¹ Buturovid J., Stevanovid M., Psihijatriskoveštačenje u krivičnompostupku (pravni aspekt), JRKK, br. 3-4, Beograd, 1980 godina, str. 429-448

¹²Kostid M., Forenzička psihologija,Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002 godina, str. 150.

alkoholizirano stanje, razna oboljenja ili povrede i drugo).¹³

Iz odredbi makedonskog Krivičnog zakonika o tjelesnim povredama, proizilazi da ljekar - vještak treba ocijeniti stepen težine tjelesne povrede u apsolutnom smislu riječi, a konstatovanu povredu mora prepoznati i objasniti preko definisanih stanja koja su navedena u stavu 3, člana 131 ili da to uradi putem eliminisanja navedenih kvalifikacionih elemenata.¹⁴

Drugim riječima, neophodno je da vještak pri ekspertizi tjelesnih povreda objasni i ocjeni medicinske činjenice koje sa sobom nosi tjelesna povreda i da pritom te podatke usaglasi sa zakonskim odredbama, pravnim pravilima i normama, da utvrdi medicinske karakteristike tjelesnih povreda, da objasni medicinski sadržaj tjelesnih povreda, da utvrdi kauzalnu vezu između inkriminiranog djelovanja i tjelesne povrede, da utvrdi moguće posljedice i komplikacije, kako i da utvrdi i ocjeni druge fakte koji su u vezi sa tjelesnom povredom, a su od značaja u krivičnom postupku, kao šta je vrijeme nastajanja tjelesne povrede, sredstvo i način na koji je nanesena tjelesna povreda.¹⁵

Ukoliko je vještačenje tjelesne povrede izvedeno na ovakav način, isto omogućuje sudcu koji vodi krivični postupak da pravilno shati povredu, njenu težinu, njene eventualne posljedice, kao i to da može da je uklopi u jednu od odredaba predviđenih u Krivičnom zakoniku.

Pravilno je da se vještačenje provjerava, naročito složenije, u stručnoj ustanovi ili državnom organu specijalizavnom za

¹³ Pejakovid S., Načela sudsko-medicinskog vještačenja i sudsko-medicinski komentar Krivičnog zakonika, Naučna knjiga, Beograd, 1973 godina, str. 5-53, 74-93. Pejakovid S., Sudsko-medicinska ekspertiza i lekarska greška pred društvom i sudom, Naučna knjiga, Beograd, 1991 godina, str. 7-35, 41-42, 111-132.

¹⁴ Duma A., i dr. Kvalifikacija tjelesnih povreda, Udruženje sudija RM, Sudska revija, br. 1, 1999 godina

¹⁵ Gutevska A., Davčeva N., Čakar Y., Poposka V., Boškovski K., Duma A., Vještačenje tjesnih povreda, Policija, tužilaštvo, sud i advokatura u pretkrivični postupak, Ohrid, 2000 godina, str. 423-429.

određene vrste vještačenja. U postupku vještačenja može učestvovati jedan ili više vještaka, što zavisi od vrste i složenosti vještačenja.¹⁶

Vještačenje je danas u pravosudnim institucijama postalo redovan dio krivične procedure, vrlo važan dokaz od kojeg se mnogo očekuje, a s druge strane dokaz koji usporava sudske procese zbog svih složenosti o kojima je bilo riječi.¹⁷

3. NAČINI VJEŠTAČENJA TJELESNIH POVREDA

Kao predmet sudsko-medicinskih vještačenja, gdje se pojavljuje veliki broj pitanja iz oblasti medicine, su i vještačenja tjelesnih povreda živih lica u krivičnom postupku. Po sudu, vještačenja tjelesnih povreda su potrebna kod krivičnih djela koja su opasna po život i u njih se ubrajaju: krivična djela povrede tjelesnog integriteta i narušavanje zdravlja (tjelesna povreda i teška tjelesna povreda), krivična djela protiv polne slobode i polnog morala (seksualni delikti) i krivična djela protiv bezbiječnosti javnog saobraćaja (saobraćajne nezgode).¹⁸

Vještačenje tjelesnih povreda vrši se po pravilu - pregled povrijeđenog, a ukoliko to nije moguće ili nije potrebno na osnovu medicinske dokumentacije ili drugih podataka iz spisa. Nakon opisivanja povrede, vještak daje svoje mišljenje, posebno o vidu i težini svake posebne povrede i o njihovom cjelokupnom djelovanju sa aspekata njihove prirode ili posebnih okolnosti samog slučaja, kako obično djeluju te povrede a kako u konkretnom slučaju i kako i na koji način je došlo do njih.

¹⁶ Stevanović Č., Đurđić V., Krivično procesno pravo: procesni subjekti, procesne radnje, Studentski kulturni centar, Niš, 1998 godina, str. 254.

¹⁷ Gerben Meynen, op. cit u Milanović S., Bitno smanjena uračunljivost u krivičnom pravu BiH, Travnik 2016 godina, str. 248

¹⁸ Tašić M. i dr., Sudska medicina, Zmaj, Novi Sad, 2006 godina, str. 5-35. Zečević D., i dr., Vještačenje težine tjelesnih ozljeda u krivičnom postupku, Informator, Zagreb, 1986 godina

Prethodni Zakon o krivičnom postupku, je dao osnovne norme o načinu sprovođenja vještačenja tjelesne povrede. Prema članu 271 tog Zakona, vještačenje tjelesne povrede se vrši po pravilu pregled - povrijeđenog, a ako to nije moguće ili nije potrebno na osnovu medicinske dokumentacije ili drugih podataka koji su sadržani u spisima. Noviji Zakon o krivičnom postupku, u članu 249 na jedan opšt način reguliše problematiku: tjelesni pregled, uzimanje krvi i druga ljekarska djelovanja. Tjelesni pregled optuženoga ili drugog lica vrši se i bez njihove saglasnosti ukoliko je potrebno da se utvrde činjenice koje su važne za krivični postupak. Uzimanje krvi i druge ljekarske intervencije, u medicini se rade zbog analize, identifikacije lica i utvrđivanja drugih činjenica koje su važne za krivični postupak. Ovo se može uraditi i bez saglasnosti lica koje se pregleda, ukoliko to ne utiče loše na njegovo zdravlje. Znači, vještačenje tjelesnih povreda vrši se na dva načina: □ pregledom povrijeđenog ili □ uvidom u medicinsku dokumentaciju ili druge podatke koji su u vezi sa povredama, a su sadržani u spisama predmeta. Medicinska dokumentacija treba da sadrži sve podatke koji su vezani sa povredom i narušavanjem zdravlja, način njihovog dijagnostikovanja, preduzete terapijske mjere i način liječenja. Drugim riječima, medicinska dokumentacija predstavlja realan i objektivan dokument, ukoliko je ista cjelovito i dobro napisana.⁸¹ U medicinsku dokumentaciju se ubrajaju ljekarska uvjerenja, međutim može biti i otpusna lista, istorijat bolesti, izvještaji kontrolnog ljekarskog pregleda, rentgenski snimci, laboratorijski nalazi i drugi medicinski dokumenti koji su u vezi sa liječenjem povrede. Ljekarsko uvjerenje je dokazno sredstvo na osnovu kojeg se često donosi konačna sudska presuda. Međutim samo ljekarsko uvjerenje, ili bilo koji drugi medicinski dokument koji se odnosi na tok i liječenje povrijeđenog ne može biti osnov vještačenja putem kojeg se može donijeti konačna sudska presuda, iz razloga što isto ne proizlazi iz naredbe suda, odnosno sud ne bira ljekara, ljekara bira povrijeđeni.¹⁹

4. OBAVEZE I ZADACI SUDSKO-MEDICINSKOG VJEŠTAKA PRILIKOM VJEŠTAČENJA TJELESNIHI POVREDA

U svom svakodnevnom poslovanju, jedan od zadataka sudsko-medicinskog vještaka je i davanje ekspertize tjelesnih povreda kod živih bića u pismenoj formi.²⁰

Provođenje sudskomedicinskog vještačenja tjelesnih povreda kod živih bića se sastoji od: davanja dijagnoze i mišljenja o vidu i karakteru povreda poslije neposrednog pregleda nad povređenim licem, davanja dijagnoze i mišljenja o vidu i karakteru povreda pri vještačenju tjelesnih povreda u krivičnim predmetima i davanje usmenog mišljenja u toku sudskog postupka. a) Davanje dijagnoze i mišljenja o vidu i karakteru povreda poslije neposrednog pregleda povrijeđenog lica U Republici Makedoniji, u Institutu za sudsku medicinu i kriminalistiku koji je u sklopu Medicinskog fakulteta u Skoplju, najčešće se vrše tjelesni pregled na oštećenom licu koje je zadobilo povredu za vrijeme nekog kriminalnog djelovanja - tuča ili svađa, i na oštećenom licu koje je zadobilo povredu prilikom silovanja ili nekog drugog neprirodnog bluda, (u tom slučaju se osim na tjelesnom pregledu insistira i na analnom), kako bi se utvrdilo postojanje povreda koje su nastale u toku kriminalnog djelovanja. Ekspertiza tjelesnih povreda prilikom pregleda povrijeđenog se sastoji iz dve faze. Prva faza se odnosi na pregled povrijeđenog lica, sastoji se od slijedećih zadataka: □ uzimanje generalija o povrijeđenom licu (ime i prezime, matični broj, godina rađanja, adresa, bračni status i zanimanje), □ uzimanje podataka od povrijeđenog lica koji se odnose na mjesto dešavanja, vrijeme (tačan datum i sat), sredstvo koje je bilo korišćeno i način kako je došlo do povrede, □ navođenje datuma i sata kad je izvršen pregled, □ pregled tijela povrijeđenog u smislu postojanja vidljivih povreda, □ konstatovanje svake pojedinačne povrede, što znači tačno lokalizovanje, vid i karakteristika povreda i njihovo unošenje,

¹⁹ Aleksandrid B., Pandurovid S., Ljekarsko uverenje, Medicinski podmladoak, godina XXXIV, br. 4, 1982.

²⁰ Boškoski K., Expertus, Neovisna izdanja Gjurgja, Ohrid, 1994 godina, str. 15-29.

odnosno crtanje posebne šeme, □ fotografisanje svake pojedinačne povrede.

U posebnim slučajevima, sudskom naredbom se može potražiti i: □ pregled garderobe, u smislu eventualnog postojanja sumnjivih bioloških tragova (krv, dlake, sperma), i ukoliko budu pronađeni neki od ovih tragova, vrši se njihova laboratorijska analiza za određivanje pripadnosti krvne grupe ili pak, postojanje sperme, □ ginekološki ili analni pregled preko uzimanja vaginalnog ili analnog brisa i □ uzimanje krvi iz vene i urina zbog eventualnog dokazivanja prisutnosti etil alkohola, psihoaktivnih supstanci i medikamenata. □ Druga faza se odnosi na davanje dijagnoze i mišljenja u pismenoj formi koja se sastoji iz:

□ zaglavlja u kojem se navode sva pitanja koja su postavljena u dostavljenoj pismenoj naredbi od strane suda ili u dostavljenom pismenom zahtjevu od strane povrijeđenog lica, □ nalaz u koji se unose sve podaci koji su dobijeni prilikom pregleda povrijeđenog lica, odnosno generalije o licu, opis nastana-dešavanja i detaljan opis svake konstatovane povrede u smislu tačna lokalizacija koja se vrši preko određene - fiksne tačke na tijelu, i □ mišljenje u kojem se daje odgovor na postavljena pitanja, koje mora da bude napisano na jeziku razumljivim za sva pravna lica.

b) Davanje dijagnoze i mišljenja o vidu i karakteru povreda na osnovu medicinske dokumentacije (vještačenje tjelesnih povreda u krivičnim predmetima) Ovaj oblik vještačenje se sastoji iz tri faze. Prva faza se odnosi na cjelokupno i detaljno razgledavanje, upoznavanje i proučavanje pitanja koja su postavljena u pismenoj naredbi i spisima koji se nalaze u predmetu (optužnički akt protiv optuženog) podnesen od strane Osnovnog javnog tužilaštva, riješenja sa kojim se sprovodi istraga protiv optuženog, doneseno od strane javnog tužioca ili privatna krivična tužba podnesena od strane oštećenog. U ovim dokumentima su sadržani svi podaci u vezi krivičnog nastana, odnosno datum, čas, mjesto, sredstvo i način nastajanja povrede, medicinska dokumentacija koja se odnosi na povrede oštećenog lica, zapisnik sa uviđaja, izjave koje su date pred sudom od strane oštećenog, optuženog i od strane svjedoka,

fotodokumentacija i skica mjesta dešavanja koji je spremila krim tehnika MUP-a, vještačenje od strane krim tehničara MUP-a, a ukoliko postoji i vještačenje ljekara druge specijalnosti. Druga faza se odnosi na pismeno izvještavanje oštećenog da pristupi Institutu sa ciljem da dostavi dopunsku medicinsku dokumentaciju koja se ne nalazi u predmetu i da se izvrši pregled. U ovoj fazi se kompletira medicinska dokumentacija koja je u vezi sa liječenjem povreda oštećenog, a pregled se izvršava ukoliko se sumnja da postoje neke posljedice, komplikacije ili ožiljci.

Treća faza se odnosi na davanje nalaza i mišljenja u pismenoj formi, i ona se sastoji od: □ zaglavlja, u kom se navodi ko traži vještačenje i pitanja koja su postavljena u pismenoj naredbi koja se nalazi u spisama predmeta, □ nalaza u kome se citira cjelokupna medicinska dokumentacija koja se odnosi na povrede oštećenog, a u nekim situacijama se citiraju i određeni fakti iz zapisnika o izvršenom uvidu samog mjesta, izjave oštećenog, optuženog i svjedoka, date pred sudom, nalazi drugih vještačenja, među kojim je i vještačenje od strane ljekara druge specijalnosti, □ mišljenja koje je posljednji i najodgovorniji dio vještačenja u kojem su objašnjene važne činjenice i detalji koji su utvrđeni i proizlaze iz nalaza, i daje se mišljenje u odnosu na stepen i težinu svake pojedinačne povrede i njihovo sveobuhvatno djelovanje.²¹

U slučajevima nepostojanja svih potrebnih činjenica u priloženoj medicinskoj dokumentaciji (pogrešna, necjelosna ili nejasno napisana) i ostalim spisima u predmetu, a koji su od presudnog značaja za davanje mišljenja, kao i u slučajevima kada liječenje nije završeno, ne možemo se proiznijeti sa apsolutnom sigurnošću, pa se u takvim slučajevima često čuju izrazi kao —ne isključuje se mogućnost!; —postoji mala i velika vjerovatnost!. c) Davanje usmenog nalaza i mišljenja u toku sudskog postupka Iako je u praksi vještačenje tjelesnih povreda najčešće u pismenoj formi, od velikog značaja je i usmeno

²¹ Janeska B., Vještak i vještačenje, Priručnik za ljekare, Savremena dijagnostika i terapija u medicini, Glava XXIX, Skoplje, 2000 godina, str. 2118-2119.

davanje izjava sudskog medicinskog vještaka u toku sudskog postupka. Pri davanju usmene izjave pred sudom, sudsko-medicinski vještak ima sljedeće zadatke: ne treba da učestvuje u tumačenje pravnih pitanja i pitanja koja se odnose na to ko je kriv; na postavljena pitanja od strane sudije i učesnika sukoba da daje objašnjenja samo na ona pitanja koja su mu konkretno postavljena i su u domenu medicine i medicinski rješljiva; ukoliko budu postavljena pitanja u odnosu na razjašnjavanje i ocjenjivanje novih sakupljenih podataka i dopunjene medicinske dokumentacije, u tom slučaju može zatražiti uvid u njih ili može zatražiti da mu se da određen vremenski period kako bi mogao dati mišljenje o konkretnim novim pitanjima, može postavljati pitanja učesnicima spora, čiji bi mogući odgovori mogli biti od velike važnosti u utvrđivanju pravne istine u predmetnom vještačenju.

Zaključak

Tokom stručnosti povreda jedno od najvažnijih pitanja koje se postavlja pred ljekarom – stručnjakom je da se da procjena stepena težine tjelesnih povreda u kontekstu sa zakonskim odredbama i definisanim uslovima u Krivičnom zakoniku, odnosno kako bi se utvrdilo da li se u konkretnom slučaju radi o tjelesnoj ozljedi ili o teškoj tjelesnoj ozljedi. Kvalifikacija povrede se vrši u vrijeme njezinog nastajanja, ali u nekim slučajevima se vrši kvalifikacija teške tjelesne povrede nakon završenog tretmana, jer neke od njih mogu ostaviti trajne posljedice, što će ovisiti od prirode, načina, dužine i ishoda liječenja. Ljekar-stručnjak pri ekspertizi tjelesnih povreda potrebno je da odluči ne samo o medicinskim činjenicama koje sa sobom nosi tjelesna povreda, medicinske karakteristike i medicinski sadržaj povrede, nego i u smislu uzročno – posljedične veze između inkriminiran eakcije I tjelesne povrede, moguće posljedice i komplikacije, vrijeme njezinog nastanka, kao i načina i sredstva sa kojim je došlo do povrede. Kvalifikacija povrede je poseban postupak propisan Zakonom o krivičnom postupku. Svaka povreda je slučaj za sebe, a da se izvrši krivično pravna kvalifikacija potrebno je da

se sve povrede analiziraju u pogledu lokalizacije i tipa, neke i po kliničkoj simptomatologiji, a zatim da se definišu kroz kvalifikacione elemente sadržane u odredbama za tjelesne ozljede Krivičnog zakonika.

Literatura

- [1] Buturović J., Stevanović M., Psihijatriskoveštačenje u krivičnom postupku (pravni aspekt), JRKK, br. 3-4, Beograd, 1980 godina.
- [2] Kostić M., Forenzička psihologija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002 godina.
- [3] Pejaković S., Načela sudsko-medicinskog veštačenja i sudsko-medicinski komentar Krivičnog zakonika, Naučna knjiga, Beograd, 1973 godina.
- [4] Pejaković S., Sudsko-medicinska ekspretiza i lekarska greška pred društvom i sudom, Naučna knjiga, Beograd, 1991 godina.
- [5] Duma A., i dr. Kvalifikacija tjelesnih povreda, Udruženje sudija RM, Sudska revija, br. 1, 1999 godina.
- [6] Gutevska A., Davčeva N., Čakar Y., Poposka V., Boškovski K., Duma A., Vještačenje tjesnih povreda, Policija, tužilaštvo, sud i advokatura u pretkrivični postupak, Ohrid, 2000 godina.
- [7] Stevanović Č., Đurđić V., Krivično procesno pravo: procesni subjekti, procesne radnje, Studentski kulturni centar, Niš, 1998 godina.
- [8] Gerben Meynen, op. cit u Milanović S., Bitno smanjena računljivost u krivičnom pravu BiH, Travnik 2016 godina.
- [9] Tašić M. i dr., Sudska medicina, Zmaj, Novi Sad, 2006 godina.
- [10] Zečević D., i dr., Vještačenje težine tjelesnih ozljeda u krivičnom postupku, Informator, Zagreb, 1986 godina.
- [11] Anastasov B., Gutevski N., Pandilovski A., Stanković Ž., Krstevski B., Medicinska dokumentacija i vještačenje tjelesnih povreda, Zbornik radova III Jugoslovenskog kongresa za sudsku medicinu, Beograd, 1974 godina.
- [12] Aleksandrić B., Pandurović S., Lekarsko uverenje, Medicinski podmladoak, godina XXXIV, br. 4, 1982.

[13] Boškosi K., Expertus, Neovisna izdanja Gjurgja, Ohrid, 1994 godina.

[14] Janeska B., Vještak i vještačenje, Priračnik za ljekare, Savremena dijagnostika i terapija u medicini, Glava XXIX, Skoplje, 2000 godina.

[15] Belokaposki i dr. Sudsko-medicinsko veštačenje-objektivnost, V Kongres sudske medicine Jugoslavije sa međunarodnim učešćem, Zbornik radova, Herceg Novi, 1997 godina.

[16] Duma i dr. Objektivnost vo veštačenjeto - osnovno načelo na lekarot veštak, XV kongres na lekarite na Makedonija, Zbornik na apstrakti na Makedonskoto lekarsko društvo, Ohrid, 1999 godina.

ZAPOSLENIK XXI STOLJEĆA

Prof.dr.sc. Enes Huseinagić, email: huseinagic_e@hotmail.com Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Ma. Dženana Huseinagić, prof., email: dzenana.h@hotmail.com JU Osnovna muzička škola Tuzla; JU Srednja muzička škola Tuzla

Sažetak: Sa sigurnošću možemo tvrditi kako će za razliku od današnjeg zaposlenika koji na posao dolazi već ustaljenom procedurom, zaposlenik XXI stoljeća, odnosno zaposlenik budućnosti, raditi bilo gdje, bilo kada i na bilo kojem radnom mjestu sa neophodnim kompetencijama. Već tokom školovanja i pripremanja za radni angažman svaki zaposlenik budućnosti morat će da posjeduje određenu listu kompetencija, znanja i vještina kako bi spremno dočekaio izazove koje prate problem prvog zaposlenja i razvoja njegove karijere. Današnje organizacije uvode nove modele poslovanja, u odnosu na klasične kakve su preovladavale prije dva desetljeća. Presudnu ulogu za prihvaćanje „novog“ zaposlenika odigrale su globalizacijske promjene sa zahtjevima tržišta. Dakle, neophodno je organizacijama ustanoviti kompetencijski pristup. Implementacija učinkovitih organizacijskih vrijednosti, jasno profilirane strategije i očekivanja od zaposlenika u razvijenim zemljama pokazale su se glavnim razlozima uvođenja kompetencija. Kompetencije se tiču sposobnosti zaposlenika. One predstavljaju osnovnu jedinicu u razvoju i zadovoljavanju ljudskih resursa i radnog mjesta. Ujedno one kreiraju način sporazumijevanja u organizacijama koje omogućavaju zaposlenicima da demonstriraju određenu vrstu ponašanja u smislu učinka, efikasnosti, efektivnosti i njihovih stavova.

Ključne riječi: kompetencije, ljudski resursi, znanje, organizacija i tržište rada.

EMPLOYEE OF THE 21st CENTURY

Abstract: With certainty we can say that in contrast to today's employee who comes to work by established procedure, an employee of the 21st century, respectively employee of the future could work anywhere, at anytime and on any workplace with the acquired competencies. Already during the school and preparation for employment any employee of the future will need to possess a specific list of competencies, knowledge and skills to meet the challenges that accompany the problem of first employment and the development of his career. Today's organizations introduce new business models, compared to conventional kind which prevailed two decades ago. Crucial role in the acceptance of "new" employee have played a globalization changes related to market requirements. Therefore, it is necessary for organizations to set up a competence approach. Implementation of effective organizational values, clearly profiled strategy and expectations from an employee, in developed countries have proven to be the main reasons for the introducing the competences. Those competences are regarding the ability of employees. They represent the basic unit in developing and satisfying human resources and work place. At the same time they create a way of communication in organizations that allow employees to demonstrate a certain kind of behavior in terms of performance, efficiency, effectiveness, and their attitudes.

Keywords: competences, human resources, knowledge, organization and labor market.